

Weronika Pawłowicz

"Encyclopedia of Library and Information Sciences", ed. Marcia J. Bates, Mary Niles Maack, Boca Raton 2010 : [recenzja]

Bibliotheca Nostra : śląski kwartalnik naukowy 3-4/3/4, 137-143

2010

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Weronika Pawłowicz
Biblioteka Śląska

***Encyclopedia of Library and Information Sciences* / Marcia J. Bates ed.-in.chief ; Mary Niles Maack associate ed. – 3. ed. – Boca Raton, FL : CRC Press Taylor & Francis Group, cop. 2010.**

W 2010 roku nakładem wydawnictwa CRS Press w Boca Raton (Floryda) ukazała się *Encyclopedia of Library and Information Science (ELIS)*. Redaktorem naczelnym jest Miriam A. Drake. To imponujące dzieło liczy siedem tomów dużego formatu (29 cm), a obejmuje łącznie 5 742 strony.

Jest to wydanie trzecie. Pierwsza edycja *ELIS*, pod redakcją Allena Kemta i Harolda Lancour, ukazała się w latach 1968-1982. Po ostatnim, 33 tomie z literą „Z”, zaczęto publikować suplementy – dwa rocznie. Ostatni wydano w 2003 roku – jako wolumin 73. W tym samym roku ukazało się wydanie drugie (*ELIS-2*), pod redakcją Miriam Drake. Cztery tomy dużego formatu pojawiły się równocześnie z wersją elektroniczną online.

Właściwą treść trzeciej edycji encyklopedii poprzedza obszerny wstęp redakcji (s. XIII-XX), w którym przedstawiono charakterystykę publikacji, dobór i sposób opracowania oraz układ haseł. Co ciekawe, wstęp ten został zamieszczony na początku każdego tomu. Jak wspomniano w nim, wcześniejsze edycje encyklopedii przedstawiały szeroką problematykę bibliotekarstwa i nauki o informacji, także tematy związane z komputeryzacją procesów bibliotecznych. Zaprezentowały różne typy bibliotek oraz stowarzyszenia bibliotekarskie. W tym wydaniu zamierzano pokazać wpływ różnych nauk o informacji na siebie, ich wzajemne powiązania, relacje, które coraz częściej się pojawiają. Nauka o książce i bibliotece, archiwistyka oraz muzealnictwo rozwijały się niezależnie, teraz jednak, wobec szybkiego rozwoju technologii, przenoszenia obiektów do przestrzeni wirtualnej, pojawiają się wspólne problemy i rozwiązania.

Jak podkreślają redaktorzy, tytuł dzieła *Encyclopedia of Library and Information Sciences* to encyklopedia **nauk** o bibliotece i informacji. Zakresem opracowania objęto bowiem nie tylko bibliotekoznawstwo i informację naukową, ale wiele różnych nauk odnoszących się do informacji: archiwistykę, bibliografię, informatykę, systemy informacyjne, zarządzanie wiedzą, muzealnictwo, socjologiczne studia

o informacji. Tym, co łączy te dziedziny, jest zainteresowanie zapisem informacji i kulturalne znaczenie wytworów i obiektów. W naukach o informacji dąży się do zbierania, organizowania, przechowywania, zabezpieczania, odzyskiwania, przekazywania, prezentowania i udostępniania zapisu kulturalnego we wszystkich jego formach i przejawach. Aby odpowiednio zarządzać zasobami kultury, osoby zajmujące się informacją muszą poznać odpowiednie źródła i technologie informacyjne, a także rozumieć postawę człowieka wobec informacji.

W centrum zainteresowania *ELIS-3* znalazły się trzy instytucje: biblioteka, archiwum i muzeum. Ich działania rozpatrywane są w aspekcie teoretycznym i praktycznym, także w całym otoczeniu społecznym, kulturalnym, politycznym i geograficznym. Ukazano ich rozwój historyczny, kontekst prawny, społeczny i polityczny. Planowano również przedstawić charakterystykę szeroko pojętej informacji i zajmujących się nią instytucji we wszystkich 198 państwach należących do UNESCO. Zamierzenie to udało się zrealizować tylko częściowo – przybliżono problematykę bibliotek, archiwów i muzeów w ponad trzydziestu krajach, przede wszystkim Europy i Azji, a także (co podkreśliła redakcja) w państwach dawnego Związku Radzieckiego.

Redaktorzy encyklopedii zwrócili się do autorów z różnych krajów, badaczy poszczególnych dziedzin, przedstawicieli nauki i członków organizacji bibliotekarskich o przygotowanie tekstów, według określonych zasad. Każdy miał jednak swobodę w tworzeniu, podkreśleniu tego, co uważa za najistotniejsze. Nie wszyscy zdołali napisać teksty w zaplanowanym terminie, niektórzy wycofali się zbyt późno, aby redakcja mogła znaleźć zastępstwo. Brakuje zatem części planowanych opracowań, m.in. o instytucjach kultury w Argentynie, Egipcie, Włoszech, Nowej Zelandii czy Rosji, czy takich, jak *Digital Libraries*, *Economics of Information*, *Information Security*, *Science Museums*, *Library Public Services*. Wspomniano również tematy, których w encyklopedii nie zaplanowano. Do takich należą hasła biograficzne, a także przedstawienia poszczególnych instytucji (z wyjątkiem kilku najważniejszych). Jednak najbardziej znaczące postacie, biblioteki, muzea, archiwa nie zostały pominięte, lecz informacji o nich należy szukać w szerszych hasłach.

Autorzy haseł byli zobowiązani do skontrolowania aktualności podawanych danych. Wszystkie artykuły zostały sprawdzone pod względem merytorycznym przez ekspertów zewnętrznych, a dodatkowo również pod kątem ewentualnych plagiatów.

Ogółem w encyklopedii zamieszczono 565 haseł, wśród których wyróżniono kilka grup. Tak zwane tematy klasyczne (*ELIS Classics*) – to 37 haseł omawiających problemy o dużym znaczeniu historycznym czy teoretycznym, które pojawiły się w poprzednich edycjach. Są one wyróżnione w spisie treści i w zestawieniu tematycznym właśnie określeniem *ELIS Classic*. Do takich „klasycznych” należą hasła związane z historią książki i bibliotek (m.in. *Incunabula, Illumination, Binding, Renaissance Libraries, History of Public Libraries*), piśmiennictwa (m.in. *Business Literature, Economics Literature, Geographical Literature, Mathematics Literature*), katalogowania i klasyfikacji (*Catalogs and Cataloging: History, Bliss Bibliographic Classification First Edition, Philosophy of Science*). To także problemy związane z automatyzacją procesów bibliotecznych, m.in. *Automation in Library and Information Services in China to 1990 [Selection]* czy *Machine Readable Cataloging (MARC): 1961-1974* (jest również nowe hasło, poświęcone systemowi MARC za okres 1975-2000). Około 30 kolejnych tematów zostało przeniesionych z edycji wcześniejszych, kolejnych 80 autorzy zaktualizowali. Jednak ponad 400 haseł (czyli około 3/4 całości) jest całkiem nowych.

W encyklopedii obowiązuje układ alfabetyczny haseł. Aby czytelnicy mogli lepiej zorientować się w treści, na początku zamieszczono *Topical Table of Contents* (s. XXI-XLV) – wypracowany przez redakcję schemat tematyczny zawartości. Ukazuje on 11 dużych grup problemowych z poddziałami. Pierwsza grupa to *Information Disciplines and Professions*. Tu wyróżniono dyscypliny ogólne (m.in. archiwistykę, systemy informacyjne, zarządzanie wiedzą, naukę o bibliotece i informacji, muzealnictwo), a także *Disciplinary Specialities* – specjalizacje w poszczególnych naukach (m.in. dyplomatyka, informacja medyczna, biznesowa, zachowania informacyjne, bibliotekarstwo akademickie, prawne, dla dzieci, publiczne, teologiczne, kolekcje muzealne, bibliografia, papirologia), *Cognate Disciplines* – dyscypliny pokrewne (m.in. komunikacja, cybernetyka, epistemologia, semiotyka, telekomunikacja), *Career Options and Education* – zawód i edukacja (w bibliotekarstwie, archiwach, muzeach).

Concepts, Theories, Ideas to druga grupa tematyczna. Wyróżniono koncepcje kluczowe (m.in. dostępność, katalogowanie, potrzeby informacyjne, wiedza, proveniencja zbiorów, dziedzictwo niematerialne) oraz *Theories, Models and Ideas* – m.in. teoria klasyfikacji, teoria informacji, informacja o piśmiennictwie. Trzeci dział to *Research Areas* – obszary badawcze. Wydzielono tu specjalności międzydyscy-

linarne (lingwistyka, socjologia informacji), badania specjalne (w których poruszane są takie problemy, jak: bibliometria, zachowania informacyjne i poszukiwawcze, modele, organizacja i opis, metadane, indeksowanie, wyszukiwanie informacji, wyszukiwanie w sieci i katalogach internetowych, projektowanie systemów informacyjnych, zagadnienia prawne i etyczne, życie kulturalne, relacje społeczne, polityka informacyjna).

Problemy związane z instytucjami kultury – archiwami, bibliotekami i muzeami zebrano w czwartej grupie tematycznej *Institutions*. Wyodrębniono różne ich rodzaje, m.in. archiwa narodowe i uniwersyteckie, biblioteki szkolne, szpitalne, publiczne, muzea sztuki i historyczne. Jeden z poddziałów poświęcono wybranym, najważniejszym instytucjom, a są to: Francuska Biblioteka Narodowa, British Library, Biblioteka Kongresu, Louvre i Smithonian Institution. Kolejne poddziały wymieniają inne instytucje kultury, jak galerie sztuki, towarzystwa historyczne, bazy danych online, a także problemy zbiorów, kolekcji – sztuki, zbiorów rzadkich i cennych, rękopisów.

Systems and Networks – systemy i sieci to piąty dział tematyczny, dość szeroki. Tu zebrano hasła związane z organizacją systemów informatycznych, zarządzaniem systemami komputerowymi, katalogami internetowymi OPAC, tezaurusami, zapisem, przesyłaniem i przechowaniem danych, siecią WWW.

Szósty dział – *Literatures, Genres and Documents* gromadzi tematy związane z literaturą, rodzajami dokumentów i źródeł informacji, klasyfikacją dzieł, systemami opracowania zbiorów (także wirtualnych) i standardami opisów, a także projektami i problemami prawnymi (prawo autorskie).

Siódma grupa tematyczna to *Professional Services and Activities*. Tu zebrano hasła poświęcone gromadzeniu zbiorów i ich szacowaniu, zarządzaniu i finansowaniu instytucji kultury, planowaniu, organizacji i opisowi materiałów, katalogowaniu, konserwacji i ochronie zasobów oraz reprografii, a także pracy z użytkownikiem (również niepełnosprawnym).

Hasła poświęcone użytkownikom instytucji kultury tworzą ósmą grupę tematyczną *People Using Cultural Resources*. Omówione zostały m.in. zainteresowania czytelnicze, potrzeby informacyjne różnych grup społecznych (np. w regionach słabiej rozwiniętych, mniejszości narodowych, studentów, młodzieży), a także różne rodzaje i problematyka materiałów i poszukiwanych informacji (m.in. w zakresie literatury pięknej i naukowej, biologicznej, medycznej, genealogicznej, historycznej, norm i patentów).

Kolejne grupy tematyczne to: *Organisations* – stowarzyszenia biblioteczne, archiwalne, muzealne; *National Cultural Institutions and Resources* – tu przedstawiono państwa i ich działalność kulturalną, a jako ostatni, dział *History* obejmujący m.in. historię książki, papieru, bibliotek, katalogowania i klasyfikacji, architektury bibliotek i ich automatyzacji, Internetu.

Korzystanie z wielotomowej encyklopedii ułatwia kilka ciekawych rozwiązań. Na początku każdego tomu zamieszczono, jak już wspomniano, wstęp, układ systematyczny i szeroki spis treści (s. XLVII-LXII) z wymienionymi nazwiskami autorów. W samym zestawieniu tematycznym zastosowano system odsyłaczy do innych haseł (*see, see also*). Również na końcu każdego woluminu znalazł się indeks nazwisk i tematów do całości edycji. Ponieważ zachowano ciągłość paginacji w całym dziele, wybór właściwego tomu ułatwia podany na dole każdej strony indeksu zakres stron w każdym woluminie. Również dużym ułatwieniem jest skrócony spis treści całości, znajdujący się na wyklejkach poszczególnych tomów.

Po spisie treści w każdym tomie zamieszczono wykaz twórców haseł. Znajduje się na stronach LXIII-LXXXIX i wymienia 731 osób z różnych stron świata z podaniem miejsca ich pracy. Dominują jednak uczeni ze Stanów Zjednoczonych.

Hasła mają odmienną strukturę od zwykłej encyklopedii. Są znacznie obszerniejsze, liczą od kilku do kilkunastu stron. Wiele z nich wzbogaconych jest mapkami, rysunkami, fotografiami. Każde jest poprzedzone kilkuzdaniowym abstraktem, a zakończone bibliografią. Inny jest również charakter poszczególnych opracowań. Na przykład hasło *History of book* podaje najbardziej podstawowe informacje, ale jest raczej oceną dotychczasowych ustaleń i wskazaniem obecnych problemów badawczych. Bibliografia została ograniczona do czterech pozycji obejmujących całość problematyki. Dużo szersze jest np. hasło *History of paper* czy *Illumination*, w których dokładnie opisano dzieje i produkcję papieru oraz iluminacje i ich rodzaje.

Hasła zawarte w encyklopedii omawiają właściwie wszystkie zagadnienia dotyczące gromadzenia, opracowania, klasyfikacji, przechowywania i udostępniania zbiorów w bibliotekach, archiwach oraz muzeach. Scharakteryzowano różne rodzaje tych instytucji (biblioteki narodowe, publiczne, akademickie, specjalistyczne, muzea sztuki, historyczne), ich historię, architekturę, problemy zarządzania, finansowania, wykształcenie pracowników. Poświęcono również uwagę poszczególnym grupom czytelniczym, ich przygotowaniu do korzystania

z różnych instytucji, umiejętnościom, kulturze czytania i mówienia. Przedstawiono zagadnienia związane z informacją, jej tworzeniem, poszukiwaniem, wykorzystywaniem. Liczne są hasła związane z informatyką, wykorzystaniem komputerów, zapisem danych, przetwarzaniem, bezpieczeństwem zasobów i ich dostępnością (m.in. *Data and Data Quality, CD-ROM in Libraries*). Omówione zostały systemy używane przy opracowywaniu zbiorów materialnych (MARC) czy również wirtualnych (Dublin Core). Poruszono problemy organizacji baz danych, bibliotek cyfrowych, użytkowania, przechowywania i przesyłania danych (*Data Transmission Protocols, Information Retrieval Protocols: Z39.50 and Serach & Retrieval via URL, Digital Archiving*). Przedstawiono również Internet, kwestie prawne czy na przykład cenzurę i plagiaty (*Cyberspace Law, Censorship and Content Regulation of the Internet, Internet Archives, Internet Genres*).

W *ELIS-3* jest także artykuł poświęcony Polsce: *Poland : Libraries and Archives*. Przygotowała go Jadwiga Woźniak-Kasperek, Kierownik Zakładu Historii, Teorii i Metodyki Bibliografii w Instytucie Informacji Naukowej i Studiów Bibliologicznych Uniwersytetu Warszawskiego. W artykule ukazała ona położenie geograficzne Polski, na tle dziejów kraju zaprezentowała historię polskiej kultury, rozwój drukarstwa i bibliotek. Omówiła również regulacje prawne dotyczące bibliotekarstwa w Polsce, biblioteki publiczne, szkolne i naukowe, w tym Bibliotekę Jagiellońską. Przedstawiony został również katalog NUKAT oraz system KABA. Osobny podrozdział autorka poświęciła Bibliotece Narodowej, przybliżając jej dzieje i najcenniejsze zbiory (m.in. *Psalterz Floriański*), bibliografię narodową, a także powstające coraz liczniej biblioteki cyfrowe. Omówiła jednocześnie szkolnictwo bibliotekarskie w Polsce. Dalszy ciąg artykułu informuje pokrótce o muzeach i archiwach (m.in. o Narodowym Archiwum Cyfrowym). Opracowanie zamyka bibliografia wymieniająca pięć najważniejszych dzieł w języku polskim oraz sześć w języku angielskim, przybliżających problematykę książki i bibliotek w Polsce.

Wydawnictwo CRC Press Taylor & Francis Group ukazuje na swojej stronie internetowej (<http://www.crcpress.com/index.jsf>) szeroką ofertę opracowań encyklopedycznych i podręczników z różnych dziedzin, w tym również niektóre tomy wydania pierwszego *ELIS* oraz wydanie trzecie. W wersji elektronicznej online na stronie Informaworld dostępne jest wydanie drugie *ELIS* (<http://www.informaworld.com/smpp/title~content=t713172967?db=all&stem=11#messages>) oraz *ELIS-3* (<http://www.informaworld.com/smpp/title~content=>

t917508581). W przypadku obu edycji można się zapoznać z zawartością encyklopedii i przeczytać abstrakty haseł. Pełne teksty i bibliografia są dostępne dla zarejestrowanych użytkowników po uiszczeniu opłaty (\$25). Za darmo dostępne są natomiast *Introduction to the Encyclopedia of Library and Information Sciences, Third Edition* oraz *Topical Table of Contents*.

Omówiona encyklopedia jest ważnym dziełem, przybliżającym najnowsze osiągnięcia w zakresie nauki o informacji, bibliotekoznawstwa, nauk o archiwach i muzeach na świecie. Umożliwia zapoznanie się z najnowszymi problemami badawczymi, ale również przybliża rozwiązania stosowane na świecie. Cenne są artykuły przedstawiające problematykę bibliotek, muzeów i archiwów w różnych państwach. Istotną pomocą jest zamieszczana przy artykułach bibliografia opracowań, co pozwala na poszerzenie wiedzy o interesujących problemach. Zastosowane rozwiązania – indeksy, spisy treści całości dzieła w każdym tomie – ułatwiają korzystanie z tak dużego dzieła. Podziwiać należy redaktorów, którzy zdołali zachęcić do współpracy liczne grono specjalistów z różnych części świata.

Wykaz poszczególnych tomów *ELIS-3*

Encyclopedia of Library and Information Sciences / Marcia J. Bates ed.-in.chief ; Mary Niles Maack associate ed. – 3. ed. – Boca Raton, FL : CRC Press Taylor & Francis Group, cop. 2010. – 7 vol. : il. ; 29 cm.

Vol. 1, [*Academic – Catalogs*]. – S. LXXXIX, [3], 854, 64 s.

Vol. 2, [*CD-ROM – Domain*]. – S. LXXXIX, [3], 855-1654, 64 s.

Vol. 3, [*Dublin – Information literacy*]. – S. LXXXIX, [3], 1655-2444, 64 s.

Vol. 4, [*Information management – Lesbian*]. – S. LXXXIX, [3], 2445-3280, 64 s.

Vol. 5, [*Libraries – Organizational*]. – S. LXXXIX, [3], 3281-4094, 64 s.

Vol. 6, [*Pacific – Sociology*]. – S. LXXXIX, [3], 4095-4898, 64 s.

Vol. 7, [*Software – Zoological*]. – S. LXXXIX, [3], 4899-5742, 64 s.